

De glemte barna

Akkurat nå dør et barn av aids.
500 000 i året. 1400 per dag. Ett barn i minuttet.
Sissel Kyrkjebø dro til Afrika for å gi barna en stemme.

Tekst: Kristine Granhaug Foto: Siv-Elin Nære

I Mosambik, bare noen fly-
timer unna den norske velstan-
den, møter Unicef-ambassadør
Sissel Kyrkjebø alvorlig syke
og underernærede barn.

(Til venstre) Sissel Kyrkjebø er en ylmøy, men stolt Unicef-ambassadør. Hun håper kampanjen «Unite for children. Unite against aids» fører til at de får inn en milliard dollar.

(Til høyre) – Jeg møtte mange flotte ungdommer i Mosambik. Og jeg er svært imponert over det frivillige arbeidet de gjør. De unge går selv i brevser for å bekjempe hiv/aids-epidemien, sier Sissel Kyrkjebø.

HENNE i Mosambik

Det er tidlig morgen i Mosambik. Folk sleper seg av gårde på den røde veien mot Chimoi dagshospital for å få sin daglige dose aidsmedisin. Noen går i flere timer. Tause som gjenferd. Magre, med altfor støre klær. De er voksne. Og barn.

En kvinne går i rekken av andre kvinner. Hun har klyttet to sjal rundt seg, bærer et av sine barn på ryggen, et annet på magen. Der henger de på hennes kropp. Vugger fram og tilbake. Kjenner hjerteslagene, varmen og lukten av henne.

«Mama, how do I begin to explain this situation we're in angels heard the beautiful words that you prayed and showed me the way - to you»

And they knew you were in love so they sent me down from heaven above Angels cried and kissed me goodbye I was long gone - this is my song to you...»

Slik begynner «Sarahs song», som Sissel Kyrkjebø var med å lage på cd-en «All good things», som ble sluppet i 2000. «Sarah» er den yngste datteren hennes, og sangen handler om hvor høyt barnet elsker sin mor.

Over 500 000 barn dør hvert år på grunn av

aidsrelaterte sykdommer. Det er 1400 barn hver dag.

Eller ett barn i minuttet.

Sissel Kyrkjebø er Unicef-ambassadør. Hun sier: – Hiv og aids koster barndommen for den har startet. Hvert minutt tar aidsrelaterte sykdommer et liv nesten for det har begynt. Det kan vi ikke godta. Det er vår plikt å hjelpe. For de er våre barn også.

For bare noen dager siden satt hun hjemme i leiligheten sin i København. Det ser, ti år gamle Ingrid og seks år gamle Sarah, sa: «Hva leser du, mamma?» Hun svarte at det var en bok om et virus man kan få, og som man aldri kan bli frikt av. Hun sa at det skal veldig mye til for å bli smittet av det. At man kan få det gjennom sår og blod, og at foreldre som selv har viruset, kan få barn som også blir syke. Hun sa at noen steder i verden, særlig i Afrika, har mange mennesker hivviruset. Da sa Ingrid: – Du skal reise til Afrika, og jeg er redd for at du skal få den sykdommen, mamma.

Sissel sa: – Når man vet hvordan man kan bli smittet, passer man på at man ikke blir det.

Sarah sa: – Jeg har fortalt hele klassen min om aids. Og at man kan dø av det. For det har du sagt, mamma.

Enkelte dager er Chimoi dagshospital – som åpnet i 2004 – så fullt av pasienter at personalet har problemer med å komme inn i bygningen. De som er for syke til å dra til sykehuset for behandling, kan få hjemmebesøk. Sykehuset behandler voksne og barn sammen, men snart står en ny barneavdeling ferdig. Den er blant annet støttet av Unicef.

Unicef-ambassadør Sissel blir vist rundt på området der den nye avdelingen skal ligge. På veien møter hun kvinner og barn. Historiene hun får høre, går inn på henne, men hun viser det ikke: – Jeg går rundt med mitt lille forsvarsskjold. Tenker at jeg er på jobb. At jeg er her for å lære. Men jeg regner med at alt kommer tilbake senere når jeg kommer hjem til København. Da dukker nok ansiktene opp igjen. Særlig kommer jeg til å huske barna. De er overalt. Noen smiler bare det, helt stille. Andre kjemper om oppmerksomheten – som barn gjør.

Inne på sykehusområdet står et gjerd. Der har kvinnene hengt opp sjalene sine til tørk. Sola skinner på stoffer i alle farger.

Fortsatt er det slik at malaria tar livet av flest mennesker i Afrika, og daglig blir rommene på sykehuset sprøytet med malariazemiddel. Kvinner og barn holder seg utendørs, ved gjerdet, til den

» «Det må være helt forferdelig å få vite at du som mor er smittekilden.» SISSEL KYRKJEBØ

Unicefs kampanje

- Unicef har sammen med FNs organisasjon for bekjempelse av hiv/aids, Unhids, verksett en global kampanje for å skape oppmerksomhet om hiv/aids.
- Kampanjen vil vare ut år 2010, og målet er å samle inn 1 milliard USD. Pengene skal brukes til å forhindre mor-til-barn-smitte, gi medisinsk behandling og hjelpe foreldre i sine barn.
- Den norske artisten Sissel Kyrkjebø er UNICEF-ambassadør.
- NRKs tv-aksjon 2007 går til Unicefs arbeid for barn som er rammet av hiv/aids.
- HENNE reiste til Mosambik i Afrika. I en serie på tre deler følger journalist Kristine Grønhaug og fotograf Siv-Elin Nære fram barn og unge – stemmene som ofte blir glemt. Dette er første del i en serie på tre deler om hiv/aids.

(Lengt til venstre)
Hvert år smittes tusen barn med hiv av sine mødre. Det vil Unicef gjøre noe med.

(Til venstre) Lille Pedro ser ut som om han er i ferd med å dø.

(Til høyre) En liten underernært pasient får banan.

HENNE i Mosambik

verste giften får lagt seg. Noen småpratet. Let. Andre fluter hverandres hår.

Der sitter Nyriisha med sønnen Pedro i armene. Han er pakket inn i et ullteppe. Pedro er ett år og åtte måneder gammel. Det lille ansiktet hans har store sår, han har et plaster på halsen. Det ser ikke ut som han klarer å åpne munnen eller bevege hodet. Øynene hans er halvslupne. Han er helt stille. Det ser ut som han er i ferd med å dø.

– Bare Gud vet om gutten min blir frisk, sier Nyriisha.

Hun vet ikke hva det er som feiler ham. Men hun vet at maten han skulle ha hatt for å vokse seg sterk, har hun ikke hatt penger til å kjøpe. Hun ser spørrende på Sissel og sier: – Legene sa noe om at de skal skifte blodet hans. Kanskje det kommer til å hjelpe.

Sissel får holde gutten, tar ham varsomt i armene sine.

Pedro er Nyriishas eneste barn. Hun kommer egentlig fra Zimbabwe, men giftet seg med en mann fra Mosambik. Hun sier han er hjemme i byen de bor i, og at hun skulle ønske han var her. Hun har ikke snakket med sin egen familie i Zimbabwe på over to år. Hun savner moren

sin. Hun føler seg alene. Sissel rekker henne barnet. Nyriisha klemmer ham innstil seg, og sier: – Ikke glem meg i dine bønner.

«... When your fingers touch my skin
and you kiss my lips and tickle my chin
I breathe you in. Oh mama I'm where I belong
This is my song to you...»

Hivpositive barn kan få medisiner slik at de lever lenger. Likevel dør de fordi behandling ikke er tilgjengelig i flere land. Totalt får mindre enn fem prosent av alle hivpositive barn noen form for medisinsk behandling.

Immunforsvaret blir svekket, og derfor er etterspørden etter cotrimoxazole, som kurterer barneinfeksjoner, økende. Et mål i Unicefs kampanje er å gi slike medisiner til 80 prosent av alle smittede barn innen utgangen av 2010. Glassområdene er et av verdens ledende forskningsbaserte legemiddelfirmaer, og støtter Unicefs aidskampanje med penger.

Når det gjelder Mosambik, sørger myndighetene for medisiner. Utfordringen er å nå ut med den. 70 prosent av befolkningen bor på landsbygda. Det er store avstander, og mange

må gå flere kilometer. Dessuten skal aidsmedisiner til barn bare gis av trent personale, og den må gis til visse tider.

Myndighetene i det østafrikanske landet gjør alt de kan for å bremse aidsepidemien, og situasjonen er på langt nær så ille som i for eksempel rubolandet Zimbabwe.

Men Fatima, som er sjef på barneavdelingen, synes likevel det blir stadig mer deprimerende å gå på jobb. Flere foreldreløse barn kommer til sykehuset – ofte i følge med gamle besteforeldre, som selv sliter for å overleve.

– Det er ikke bare sykdommer relatert til hiv og aids som er problemet, men for eksempel malaria. Og underernæring. På sykehuset får barna mat, men etter noen dager må vi sende dem hjem igjen. De gråter. Vi trenger hjelp slik at vi kan følge opp barna etter at de har vært her. Og vi må gjøre noe med dette nå! For barna dør.

I mai i år kom Unicef med en rapport om barns levevilkår. Den viste at matmangel og feilernæring er årsaken til over halvparten av alle barnedødsfall i verden.

En del av pasientene i venteværelset sitter på trebenker langs veggene. Andre står. Noen bøtter. Det lukter søtt. Svette. Sykdom. Flere av pleierne er selv hivpositive.

Hvis en kvinne blir syk, er det nesten alltid mannen som har smittet henne.

– Det er grotesk å tenke på at det dødelige viruset bringes over til andre mennesker gjennom forplantningen. Det som skal være det mest livgivende av alt, sier Sissel.

De fleste aidsyke barn dør før de har fylt fem ▶

”Jeg går rundt med mitt lille forsvarsskjold. Men jeg regner med at alt kommer tilbake når jeg kommer hjem til København. SISSEL KYRKJEBØ

(Til venstre) Amelia er 16 år og gravid. Etter at foreldrene døde, har hun måttet ta seg av sine tre yngre søsken. (Over) Læreren Albertina er 27 år og hivpositiv. Mannen hennes er død, og den fem år gamle sønnen er syk. Sykepleier Celina måler Albertinas blodtrykk og gir henne medisiner hver uke. (Til høyre) Når foreldrene dør, får barna sjelden hjelp. Men Unicef har programmer som gir omsorg til foreldreløse barn. (Nede til høyre) Hver dag øker antall smittede ungdommer med 6000. Unicef samarbeider med ungdomsarbeidere – som bruker dans og musikk for å lokke til seg andre unge. Målet er å spre kunnskap.

HENNE i Mosambik

år, og de er blitt smittet av sin mor. Mor-til-barn-smitte skjer under svangerskapet, ved selve fødselen eller ved amning. Unicefs mål er å tilby 80 prosent av alle hivpositive kvinner tjenester som forebygger mor-til-barn-smitte innen utgangen av 2010.

– En mor er en mor uansett hvor hun kommer fra. Trangen til å beskytte barna er utrolig sterk. Det må være helt forferdelig å få vite at du som mor er smittekilden. Men mange av kvinnene i Afrika har ikke hatt noe valg. De lever i et manddominert samfunn, og gifter seg i en alder av 13–14 år – når de selv er bare et barn. Hiv-aidspromatikken handler også om moral. Og om kvinners retthet, sier Sissel.

Sonja sitter og venter på at pleieren skal måle blodtrykket hennes. Sonja er 25. Hun er mor til en femåring, og om tre måneder venter hun sitt andre barn. Første gang hun kom til dag-hospitalet, var hun gravid og syk. Hun sier: – De spurte om jeg ville ta en hivtest. Den viste at jeg var positiv.

Pleieren spør etter mannen hennes. Sonja ser ned og sier at han ikke ville komme. Er det fordi mannen hennes avfeier sykdommen som et «kvinneproblem»? Eller forsøker han kanskje

å det lengste at han er smittet av viruset? Insisterer han på at han lider av noe helt annet? For sykdommen er forbundet med skam. Skyldbelagt. Ja, i hele landsbyene, i hele generasjoner, herjer skyldfølelsen og skammen som sykdommens skygge.

75 prosent av alle som smittes av hivviruset i Afrika sør for Sahara, er jenter i alderen 15 til 24 år. Jenter er langt mer utsatt for smitte, fordi de ofte mangler posisjon til å kreve at partneren bruker kondom, og fordi mange tvinges inn i prostitusjon på grunn av fattigdom. I tillegg er jenter rent fysisk mer utsatt for smitte enn gutter.

Sissel sier: – Når man ser all elendigheten, er det lett å tenke at dette blir for mye. Men det er viktig å gi hjelp slik at folk kan hjelpe seg selv. Det er viktig med informasjon og kunnskap om prevensjon og andre måter man kan beskytte seg på.

For det er mulig å bremse spredningen av hiv og aids i Mosambik. Ungdommen er selve utfordringen – men representerer også håpet. De unge er den mest seksuelt aktive gruppen, og derfor mest utsatt for smitte. Det gjelder å nå de yngre tenåringsene, de som er fra 10 til

14, og som enda ikke har hatt seksuell kontakt.

Man regner med at 22 millioner unge mellom 15 og 24 år er smittet av viruset i dag. Unicef har som mål å redusere prosentandelen med 25 prosent innen 2010.

Musikken er så heftig at det er vanskelig å stå stille. Gutter og jenter fryder seg over at noe som ligner et diskotek eller danseklubb, plutselig har dukket opp på den øde landsbygda.

Med musikkleg, storskjern, teater, dans, radio og konkurranser klater unge frivillige informasjonsarbeidere i Mosambik å fange interessen til flere hundre tusen ungdom.

Hip-hop-musikken dundrer, og det ropes over høyttalere: «Hva velger du? Livet eller aids?» «Livet», brøler de unge.

Jose er 17 år gammel. Han har gul tøyse. Og jeansdommene fulle av kondomer. Han gliser. – Jeg kom hit fordi jeg hørte den kule musikken. Så kom jeg i prat med en ungdomsarbeider. Jeg fortalte at jeg har en kjærreste. Han sa at jeg må beskytte meg mot aids og bruke kondomer. Jeg fikk ta så mange jeg ville!

20 millioner mennesker bor i Mosambik. Omtrent halvparten er barn, under 18 år. 1,7 millioner mennesker lever med hiv/aids. 99 000 av dem er barn under 15 år. 380 000 barn er blitt foreldreløse på grunn av aids.

Døden kommer altfor tidlig. Når en mor blir nødt til å forlate sine barn for de er store nok til å klare seg selv. Når hun ikke er sikker på at det finnes noen som vil ta seg av dem når hun er borte.

I Mosambik møter Sissel Amelia på 16 og sønnene hennes Samuel på sju, Antonio på ni og Julia på elleve. De bor i et helt vanlig nabolag på landsbygda.

Da faren deres var syk for noen år siden, kom broren hans og hentet ham. Det var siste gang barna så faren sin. For to år siden, da Amelia var fjorten, giftet hun seg. Hun flyttet med mannen sin, som var arbeidsløs og 22 år gammel, til et annet sted langt borte. I april i år var hun seks måneder på vei. Da reiste hun for å besøke familien sin. Da hun kom hjem, viste det seg at småsøknene var helt alene. Moren var blitt syk og døde 19. januar.

Sissel er mor selv. Hun spør seg: Hva tenkte Amelias mor da hun lå der i den mørke hytta og vrømt på å dø? Naboen og annen slekt stilt opp så godt de kunne for å hjelpe barna. Og den Unicef-støttede lokale hjelpeorganisasjonen «Rudo Kubatana», som betyr «kjærlighet og samhold». Den består av frivillige voksne som selv er hivsmittede, og som driver oppsøkende virksomhet. De kommer med mat og klarer til barna og oppfølger dem til å gå på skolen.

Antonio er en alvorlig gutt. Han blir litt sjenert når han sier: – Jeg er glad for at søsteren min er kommet tilbake. Jeg vil ikke at hun skal reise fra oss.

“Når man ser elendigheten, er det lett å tenke at dette blir for mye. Men det er viktig å gi hjelp.

SISSSEL KYRKEJEBØ

Har du lyst til å støtte Unicefs hiv/aids-kampanje? Da kan du klikke deg inn på:

henne.no